

prosvetni delavec

BOŠTJAN ZGONC

Čas za odgovornost in ukrepanje

O pereh vprašanih vzgoje in izobraževanja ni treba samo razpravljati, da bi o njih lahko povedali svoje mnenje vsi, ki jih ta vprašanja zadevajo, ampak bo treba začeti nanja čimprej tudi odgovarjati. Pri tem je zelo pomembna metoda, ki jo je predsednik Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo dr. Ludvik Horvat krstil za metodo kirurškega noža, nadomestila pa naj bi nekdanje »odločne«, »revolucionarne« in »korenite« posege v šolstvo. Napoved majhnih korakov na tako občutljivem področju, kot je šola, je vsekakor dobro znamenje. Vsak tak poseg je treba dobro premisliti, strokovno pripraviti in poskusno preveriti. Vendar... tudi s skalpelom se lahko prereže glavna žila, in v takem primeru je posledica enaka kot pri posegu z mešarskim nožem. Prav zdaj pa čutimo, da je usodno intervencijsko urejanje financiranja družbe-

nih dejavnosti. Namesto da bi iskali odgovore na vprašanja, kakšno šolo potrebujemo za prihodnje desetletje in za vstop v novo tisočletje, torej namesto o strategiji izobraževanja, o pospeševanju kakovosti šole, uresničevanju stališč, ki jih je Skupščina SR Slovenije sprejela ob Poročilu o preobrazbi vzgoje in izobraževanja, se pogovarjamo o preživetju do konca letošnjega leta in morda še kak mesec v prihodnjem letu... To vsekakor niso ugodne okoliščine za ustvarjalno ozračje v šolskih kolektivih, med učenci, ki se v osmih razredih pripravljajo na vpis v srednje šole, med starši, ki dobivajo vsak mesec višje račune za prehrano, podaljšano bivanje, celodnevno osnovno šolo in ponudbo nekaterih šol, da bi lahko dajale več, če bi jim kdo - morda pa le starši - to plačal.

Druženogospodarska tema je vsekakor v središču pozornosti. Najprej, ker je denarja za takšno

šolo, kakršno imamo, premalo, da pa bi imeli boljše, bi ga morali imeti več in ne manj. In tako kot že vsa zadnja leta smo se tudi letos (tokrat s pomočjo politike Mednarodnega monetarnega sklada) ujeli v zanko, da načrtujemo izhod iz gospodarske in družbene krize z omejevanjem, namesto s pospeševanjem najbolj dolgoročnih in kakovostnih naložb - v znanje človeka, v znanje mladih rodov. Ni nas mogoče prepričati, da je ob 7 tisoč milijardah za zvezni proračun in skoraj 10 tisoč milijardah tako imenovane neproračunske porabe v Jugoslaviji treba začeti in mogoče doseči stabilizacijo prav s tistimi desetimi v usmerjenem izobraževanju in morda z dvajsetimi v osnovnem šolstvu. Zaradi teh 20 ali 30 milijard pa se napoveduje v nekaterih občinah za en mesec popoln primanjkljaj denarja za osnovno šolo in tudi možnosti za plačilo amortizacije ni videti. Skoraj smo ukinili ce-

lodnevno osnovno šolo, ogrožena je glasbena šola, ne moremo plačati že zgrajene osnovne šole v Ljubljani in zgraditi nove srednje šole, vse bliže smo stanju, ko bo »biti občan ene občine« privilegij, občan druge pa skorajda nesrečna usoda.

To je drugi problem v tej družbenogospodarski temi. Denarja ni samo premalo, kolikor ga je, ni zmeraj dobro razporejen - niti med občinami in šolami, šolami različnih usmeritev usmerjenega izobraževanja, pa tudi v samih šolah ne. Normativi in standardi, ki so glavni instrument za razporejanje denarja, so tako navedeno opredeljeni, da izobraževalne skupnosti že skorajda ne financirajo več šol, programov, ampak kar posameznega učitelja, hišnika, snazilko, svetovalnega delavca. Lahko bi se vprašali, čemu potem vse sporazumevanje o razporejanju dohodka, še zlasti osebnih dohodkov. Zakaj so šole v takšnem položaju sploh še delovne organizacije, ki porabijo ogromno moči za to, da bi se sporazumele o že odločenem in da bi učitelji razdelili že razdeljeno. Od časa do časa se pokaže, da šole tega bremena ne morejo ali ne marajo nositi v celoti. Ob takih trenutkih zmeraj izkličemo potrebo po nacionalni odgovornosti.

V svetu, v katerem je »strah pred neznanjem zamenjal strah pred lakoto«, zlasti narod, kakršen je slovenski, ne more računati z uvozom možganov (izvoza pa ne sme dopustiti). Zato v trenutku, ko izpad največje delovne organizacije iz plačevanja prispevkov lahko ogrozi osnovno šolo v kaki občini (v tržnem gospodarstvu pa je normalno, da delovne organizacije propadajo in se rojevajo nove), moramo znova premisliti nacionalno sestavino izobraževalnega sistema in ugotoviti, ali smo dovolj dobro organizirani, da bi bili sposobni pravočasno in ustrezno ukrepati. Na novo moramo premisliti tudi o ustreznosti samoupravnega organiziranja, ki je bilo sicer že velikokrat ocenjeno kot neprimerno.

Zlasti bi bilo treba znova razmejiti odgovornosti in pristojnosti. Vrniti državi, kar je državno, šoli, kar je šolsko, samoupravi prepustiti v celoti, kar je samoupravno, in priznati stroki, kar je strokovno. Samo tako je tudi mogoče terjati odgovornost v skladu s pristojnostmi. Zdaj ko bo treba pripraviti nove odgovore tudi o šolskih vprašanih (če bomo res uresničevali politiko treh reform), bo mogoče zahtevati odgovornost (pa ne zaradi modernosti tega početja) v skladu s položajem posameznega organa in nosilca funkcij. Treba se bo zavedati, da lahko računa z ustrežno močjo v družbenem odločanju samo tisti organ, ki je pripravljen za svoja stališča in odločitve tudi sprejeti

odgovornost. Ni dobro, da smo ob desetih organov, ki se opredeljujejo do posameznih šolskih vprašanj (od konceptualnih do materialnih) to nadrobno zanemarili in največkrat prisluhnili najglasnejšim, ne glede na to, da za svoja stališča ne bodo mogli nikoli povsem tudi odgovarjati.

Bistveno je, da vemo, kdo je odgovoren za ukrepanje, in to na vseh ravneh - od šol do občin in republike. Znova moramo uveljaviti delitev nalog in s tem pristojnosti in odgovornosti. Zdaj je tako, da je ukrepanje potrebno. Hudo premalo je, če republiški komite lahko samo ugotovi, da bo nekaterim občinam ob veljavnem intervencijskem omejevanju z zveznim zakonom zmanjkalo za en mesec šolskega denarja; pristojnost je v občinskih izobraževalnih skupnostih, te pa ne morejo biti odgovorne, ker so o razporeditvi občinske skupne porabe ali o njeni bilanci odločili v koordinacijah očitnih upravnih organov, zagotovljeni program pa je določen na ravni republike...

Po mnogih presojah bo v zadnjih mesecih najbolj kritično financiranje osnovne šole. V družbenopolitičnih organizacijah lahko opozarjamo, obveščamo javnost in zahtevamo odgovorno ukrepanje za to pristojnih organov v občini in republiki. Treba je ustaviti stihijno racionalizacijo osnovne šole, zavarovati zagotovljeni program, ne dovoliti, da bi bil ogrožen družbenogospodarski položaj učiteljev. Za te naloge ni odloga. Osnovna šola je ustavna pravica in dolžnost - tako kot ljudska obramba. Dolgoročno pa je treba strokovno pretehtati, ali je zagotovljeni program, tak, kakršen je sprejet, še ustrezen. Še bolj kot to moramo premisliti, ali to, kar financiramo kot zagotovljeni program, še zadošča, da bi zagotavljali potreben in primeren nacionalni standard osnovnega izobraževanja v SR Sloveniji. Treba bo premisliti, ali je način financiranja osnovne šole, kakršnega smo razvili, še ustrezen. Solidarnost je dala svoje rezultate, občane Slovenije izenčuje pri prispevkih za osnovno šolo, ne omogoča pa, da bi se zmanjševale razlike med občinami pri ustvarjanju standarda osnovne šole. In končno: ali se moramo sporazumevati o tistem, kar je z zakonom predpisano in v strokovnem svetu SR Slovenije določeno kot zagotovljeni program. Ali se ne bi raje sporazumevali o tem, kar bi radi imeli zraven, za kar so v enem okolju interesi (interesna skupnost), v drugem so pa ti interesi drugačni. Vsaj to moramo zagotoviti, da bo lahko Izobraževalna skupnost Slovenije tedaj, če bo delovanje katerekoli osnovne šole v Sloveniji ogroženo, posegla takoj.

IGRA SVETLOBE (jesenski gozd)

Samotna pot vodi skozi temačen gozd. Presenečenje: prameni sončnih žarkov zarišejo silhuete vitkih smrek in odkrijejo belino prvega jesenskega ivja. Misel se prebudi: še je lepo živeti. Pogumno stopamo naprej skozi temne in svetle strani naše vsakdanjosti.

Slika in besedilo: M. Kambič

